

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

*Mitzvat Pidyon
Shvuyim & the
Release of Gilad
Shalit*

Rabbi Dovid Stav
כא' כסלו תשע"ב • December 11, 2011

(1) תלמוד בבלי – מס' בבא בתרא (ח):

אמר ליה רבא לרבה בר מרי: מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבויים מצוה רבה היא? א"ל, דכתיב (ירמיהו טו, ב): "והיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם כה אמר ה' אשר למות ומות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי", ואמר רבי יוחנן: כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו: חרב קשה ממות - אי בעית אימא: קרא, ואי בעית אימא: סברא; אי בעית אימא סברא, האי קא מינוול והאי לא קא מינוול; ואי בעית אימא קרא (תהלים קטז, טו): "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו". רעב קשה מחרב - איבעית אימא סברא, האי קא מצטער והאי לא קא מצטער; איבעית אימא קרא (איכה ד, ט): "טובים היו חללי חרב מחללי רעב". שבי קשה מכולם - דכולהו איתנהו ביה.

(2) רש"י (שם)

שבי - כולהו איתנהו ביה - שהוא ביד הגוים לעשות בו כל חפצו אם למות אם לחרב אם לרעב.

(3) רמב"ם – הל' מתנות עניים (ח:)

פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן, ואין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים ועומד בסכנת נפשות, והמעלים עיניו מפדיונו הרי זה עובר על לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך ועל לא תעמוד על דם רעך ועל לא ירדנו בפרך לעיניך, ובטל מצות פתח תפתח את ירך לו, ומצות וחי אחיך עמך, ואהבת לרעך כמוך, והצל לקוחים למות והרבה דברים כאלו, ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים.

(4) תלמוד בבלי – מס' גיטין (מה):

מתני'. אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן, מפני תיקון העולם; ואין מבריחין את השבויין, מפני תיקון העולם; ורשב"ג אומר: מפני תקנת השבויין. גמ'. איבעיא להו: האי מפני תיקון העולם - משום דוחקא דצבורא הוא, או דילמא משום דלא לגרבו ולייתו טפי? ת"ש: דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתליסר אלפי דינרי זהב. אמר אביי: ומאן לימא לן דברצון חכמים עבד? דילמא שלא ברצון חכמים עבד.

(5) רש"י (שם)

מפני דוחקא דציבורא הוא - אין לנו לדחוק הצבור ולהביאו לידי עניות בשביל אלן. או דילמא - דלא ימסרו עובדי כוכבים נפשיהו וליגרבו ולייתו טפי מפני שמוכרין אותן ביוקר ונפקא מינה אם יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יפילהו על הצבור. בתליסר אלפי דינרי - אלמא משום דוחקא דציבורא הוא.

(6) תלמוד בבלי – מס' גיטין (נח):

ת"ר: מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לדרך גדול שברומי, אמרו לו: תינוק אחד יש בבית האסורים, יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו: סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר: +ישעיהו מב+ מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים? ענה אותו תינוק ואמר: הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך ולא שמעו בתורתו. אמר: מובטחני בו שמורה הוראה בישראל, העבודה! שאיני זו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו. אמרו: לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטין עד שהורה הוראה בישראל. ומנו? רבי ישמעאל בן אלישע.

(7) תוספות (שם)

כל ממון שפוסקין עליו - כי איכא סכנת נפשות פודין שבויין יותר על כדי דמיהן ... אי נמי משום דמופלג בחכמה היה.

(8) חידושי הרמב"ן – מס' גיטין (מה.)

וי"א דכל היכא דאיכא חששא דמיתה פודין אותן בכל ממון שיכולין לפדותן, ולא מסתבר דכל שבי כולהו איתנהו ביה... ומסתברא תלמיד חכם פודין אותו בכל ממון שבעולם וליכא משום דוחקא ולא משום איגרויי שאם אבדו ישראל ממון או מתו משונאיהם הרבה יש לנו כיוצא בהם ות"ח אין לנו כיוצא בו וקודם לפדות למלך כדאיתא במסכת הוריות (י"ג א') הילכך אין לחמוד כסף וזהב עליו, ור' יהושע משום שהכיר בו בוודאי שהוא תלמיד ותיק פדאו בממון הרבה.

(9) תלמוד בבלי – מס' כתובות (נב.-נב.)

נשבית - חייב לפדותה וכו'... תנו רבנן: נשבית, והיו מבקשין ממנו עד עשרה בדמיה - פעם ראשונה פודה, מכאן ואילך, רצה - פודה, רצה - אינו פודה; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהם, מפני תקון העולם. הא בכדי דמיהן פודין, אע"ג דפרקונה יותר על כתובתה; ורמינהי: נשבית, והיו מבקשין ממנו עד עשרה בכתובתה - פעם ראשונה פודה, מכאן ואילך, רצה - פודה, רצה - אינו פודה; ר"ש בן גמליאל אומר: אם היה פרקונה כנגד כתובתה - פודה, אם לא - אינו פודה! רבן שמעון בן גמליאל תרי קולי אית ליה.

(10) רש"י (שם)

רצה אינו פודה - דלא תקינו בה רבנן אלא חד פדיון.
מפני תיקון העולם - שלא ירגילו להעלות על דמיהן.
כנגד כתובתה - אבל יותר מכתובתה לא דלא יהא טפל חמור מן העיקר תנאי כתובתה יתר על הכתובה.
תרי קולי - לא יותר על דמיה שהיא ראויה לימכר בשוק ולא יותר על כתובתה.

(11) תוס' – מס' גיטין (מה.)

דלא ליגרבו ולייתו - והא דתניא בפ' נערה (כתובות נב.) נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשון פודה שאני אשתו דהויא כגופו יותר מבתו דהכא ועל עצמו לא תיקנו שלא יתן כל אשר לו בעד נפשו ור' יהושע בן חנניא דפרקיה לההוא תינוק בממון הרבה בהניזקין (לקמן דף נח.) לפי שהיה מופלג בחכמה אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליגרבו.

(12) חידושי הרשב"א (שם)

ויש מקשים, אדרבה, ניפשוט מדרשב"ג דהתם, דמשום דלא ניגרו בהו הוא, דקתני "רשב"ג אומר אין פודים את השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תקון העולם", ואסיקנא התם אפילו היתה כתובתה יותר על פרקונה? וכי תימא משום דפליגי רבנן עליה - הוה לן למימר הכא "תנאי היא"? ויש לומר, דהתם פליגי בטעמא: תנא קמא סבר משום דוחקא דצבורא, ורשב"ג סבר משום דלא ניגרו, והכא בעי כמאן.
ואינו מחזור בעיני, דאם איתא, מאי קאמר התם רשב"ג "אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תקון העולם", דהא תנא קמא נמי תקון העולם אית ליה, אלא דמסבר סבר דתיקון העולם היינו משום דוחקא דצבורא; ואי רשב"ג פליגי עליה בטעמא, בהדיא הוה ליה למיתני "אף בזה יש מפני תקון העולם"? אלא ודאי משמע דרשב"ג הוא דאית ליה תקון העולם, ולא תנא קמא, וסתמא דמתניתין דהכא רשב"ג היא, וקיימא לן כותיה, דסתם מתניתין כותיה. אי נמי, איכא למימר דסתמא דמתניתין דהכא סתמא דרבים היא, ותדע לך, מדפליגי רשב"ג ב"אין מבריחין את השבויין" - שמע מינה רישא לאו פלוגתא דרשב"ג ורבנן היא. וסתמא דהכא אפילו רבנן ד"אין מבריחין את השבויין" מודין בה, ואתיא דלא כתנא קמא דברייתא דכתובות, דתנא קמא דהתם לית ליה תקון העולם...

(13) חידושי הריטב"א (שם)

ורבינו תם ז"ל תירץ, דמהא לא מצי למפשטי, דלעולם אימא לך דלרבנן טעמא משום דלא ליגרי בהו, ואפילו הכי כל לגבי נפשה דמפרק בממונא לא חיישינן להכי, ופריק נפשיה, כי "עור בעד עור, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו", ואשתו כגופו הוא. ולרשב"ג דלמא טעמא דהתם משום דוחקא דצבורא. והכא כי קאמר שאינו חייב לפדותה, דחיישינן לדוחקא דבעל, כי היכי דאין פודין צבור השבויים יותר מכדי דמיהן

משום דוחקא דצבורא. ומיהו אם רצה פודה, דלא אתי רשב"ג אלא לאפוקי מדרבנן, דאמרו שהוא פודה על כרחו. ונכון הוא. ויש אומרים דהלכתא כרשב"ג, דהא אסתייע מסתמא דהתם, דאלמא סתמא דהתם כוותיה דהכא.

14) חידושי הר"ן על הרי"ף – מס' גיטין (כג. בדפי הרי"ף)

ולי נראה דבעיין מהתם לא מפשט, דכיון דחיישינן לדוחקא דצבורא, כל שכן דאיכא למיחש לדוחקא דבעל שלא לחייבו בתקנת חכמים לפדותה יותר מכדי דמיה, ואם איתא דהוה מפשטא מההיא ברייתא, הוה להו בגמרא לאתויי הכא.

אבל נראה שדעת הראשונים ז"ל היא, דכיון דלא מפשטא, ואיכא למיחש לתקלה, אין פודין, דשב ואל תעשה שאני. ועוד, דכיון דבגמרא פשט לה מההיא דלוי בר דרגא, לא שבקינן פשטין דתלמודא משום ספיקא דאביי דאמר: מאן לימא לן.

15) בית הבחירה להמאירי – מס' גיטין (מה. ד"ה וכבר ביארנו)

אין פודין את השבויים ביתר מכדי דמיהם מפני תקון העולם, שאם יראו שיהו קופצים לפדותם ביתר מדמיהם, אף הם משתדלים לגנוב מהם ולשבותם. ומעתה אף אם היו לו קרובים עשירים שאין רוצים להפילו על הצבור, אעפ"כ מונעין מהם שלא לפדות אלא בדמיהם, ואין צריך לומר במי שמפיל עצמו על הצבור

16) ים של שלמה – מס' גיטין (ד:סו)

[ר' שלמה לוריא (מהרש"ל), ר"ע (1510) - של"ד (1573). מגדולי חכמי פולין. מחבר ים של שלמה, 'חכמת שלמה', ושו"ת.]

והנה מה שכתב [הר"ן] ועוד וכו' חוזר לדבריו הראשונים דס"ל דלא נפשטה הבעיא ואפשר דטעמא משום דוחקא דצבורא הוא ואם כן רשאי לפדות את בניו ואת קרוביו בכל ממון שירצה אכן מ"ש דלא שבקינן סתמא דתלמודא מפני דיחוי אביי לא הבנתי את דבריו, וכי זו סתמא דתלמודא הוא אין זה אלא מ"ש בבית המדרש ורצה לפשוט האבעיא ודחי שלא יוכלו לפשוט האבעיא וכו'...

וכל מה שכתב הר"ן הוא לפי שיטתו דפסק התם הלכה כרשב"ג, אכן לפי מה שכתבתי שם דהלכה כתנא קמא, אם כן נפשוט מיניה דטעמא משום דוחקא דצבורא הוא, ושרי בודאי לפדות משלו מי שירצה, מאחר דליכא דוחקא דצבורא. על כן צריכים אנו לדברי התוספות והרא"ש, דשאני אשתו שהיא כגופו, ועל עצמו לא תיקן.

והאידנא אנשי גומלי חסדים בארץ תוגרמא והסמוכים להם פודים השבויים יותר ויותר מכדי דמיהם [כי גם שמעתי שהיה בדעת אותו הצורך לתפוס גם הרא"ש תלמידו, ונודע לו וברח לטוליטולא וניצול ברחמיו וברוב חסדיו]. והיינו דמוותרים על דוחקיהו דצבורא שלהם. ה' יוסף על שכרם ופעולתם לפני ה' צפון בעזרת ה'. גם בעוונותינו הרבים לעת עתה נתמעט ישראל בגולה, ויש לחוס על יתר הפליטה שלא תכבה גחלת ישראל. וגם לעת הזאת מכבידים על ישראל יסורים ועינויים לכופם כדי לעבור על הדת ולעשות מלאכה בשבת שלא לצורך. גם אם לא יפדו אותם, איכא למיחש לרוע לבם שלא יהרגו אותם, ובסכנת נפשות פודין יותר מכדי דמיהן... על כן נדבה לבם בגופם ובממונם לפדות השבויים וסייעתא דשמיא עמהם.

17) שם

שמעתי על מהר"ם מרוטנבורק ז"ל שהיה תפוס במגדל אייגזהם כמה שנים, והשר תבע מן הקהלות סך גדול, והקהלות היו רוצים לפדותו, ולא הניח, כי אמר: אין פודין השבויים יותר מכדי דמיהם. ותמה אני, מאחר שהיה תלמיד חכם מופלג ולא היה כמותו בדורו בתורה ובחסידות, ושרי לפדותו בכל ממון שבעולם, ואם מרוב ענותנותו לא רצה להחזיק עצמו כתלמיד חכם מופלג, מכל מקום היה לו לחוש על ביטול תורה, כאשר כתב בעצמו שהוא היה יושב בחושך וצלמות בלי תורה ואורה, והיה מקונן שלא היו אצלו ספרי הפוסקים והתוספות, ואיך לא חש לעוון ביטול התורה מאחר שרבים צריכים לו? ובודאי דעתו היה שאם יפדו אותו, אם כן יש למיחש שלא יעשו כן כל השרים לתלמיד חכם מופלג שבדור בעבור רוב הממון, עד שלא יספיק

ממון הגולה לפדותם, ותשתכח התורה מישראל. ומשום הכי אמר החסיד, מוטב שתאבד מעט חכמה היתרת מישראל, ממה שתאבד חכמת התורה עיקר. וזה האות, שאז פסקה אותו הדבר והשמד לתפוס חכמי הגולה.

18) שו"ת הרדב"ז – חלק א' (סי' תצח')

[ר' דוד בן זמרה, ספרד, ר"ם (1480) לערך - צפת, של"ד (1547)]. ישב בקהיר כארבעים שנה ולאחר מכן עבר לצפת וישב בה בעשרים שנותיו האחרונות.

שאלת ממני, אודיעך דעתי, במי שחייב ממון לעכו"ם או כסף גולגלתא - אם חייבים הצבור לפרוע עליו. **תשובה.** הדבר ברור שזה בכלל פדיון שבויים, שאם לא יפרע - יאסרוהו בבית האסורין או יכוהו עד שתצא נפשו, וימות תחת השבט. וכל ישראל מצוין לפדותו. ולענין אין פודין את השבויים ביותר מכדי שוויים, הני מילי איניש דעלמא. אבל תלמיד חכם - פודין אותו בכל ממון שבעולם, וכההוא עובדא דרבי יהושע בן חנניה...ותו, דעיקר טעמא דאין פודין את השבויים יותר מכדי שוויים הוי משום דלא ימסרו עצמן עליהם [=שלא יתאמצו לשבותם], והכא כיון דידע דלפי שהוא תלמיד חכם נותנין בו ערך זה, לא שייך האי טעמא, דלאו בכל אתר שכיחי תלמידי חכמים, וגם השבאים בעצמם אינם מכירים מי הוא תלמיד חכם. ולפי טעם זה, כשפודין תלמיד חכם יותר מכדי שוויי, מודיעין לשבאי שמפני שהוא תלמיד חכם נותנין בו כל כך.

19) בית חדש – יו"ד (רנב:ג)

[ר' יואל סירקיס, לובלין, שכ"א (1561) - קראקא, ת"א (1641). מחבר 'בית חדש'.]

אין פודין את השבויים וכו'... וכתב הרא"ש: ובעיני לא איפשיטא, הלכך אפילו בתו אין לפדות, דלא ליגרבו, אבל על עצמו ועל אשתו שהיא כגופו, כדאיתא פרק נערה שנתפתתה, לא תקנו, וכן על תלמיד חכם לא תקנו, כדאיתא פרק הניזקין, דפדה תינוק בדמים מרובים לפי שראהו חריף ומפולפל, וכל שכן מי שהוא כבר אדם גדול. אבל מדברי הרי"ף נראה דאשתו כבתו, ואין פודין יותר מכדי דמיהן. וכן כתב הרמב"ם פ"ח מהלכות מתנות עניים ופי"ד מהלכות אישות. ורבינו [=הטור] נמשך אחר דעת הרא"ש, והיא דעת התוספות בפרק השולח, והיא דעת הרמ"ה, הביאו הרא"ש פרק נערה שנתפתתה. ואע"ג דבאבן העזר סימן ע"ח כתב שתי הדעות, כאן סתם דבריו כהרא"ש.

והר"ן בפרק השולח הביא דעת הרי"ף ונחלק עליו. ונראה מדבריו דאפילו אם תמצי לומר דאיבעיין לא איפשיטא, ואיכא למימר דמשום דוחקא דציבורא הוא וקרובים יכולין לפדותה יותר מכדי דמיהן, אפילו הכי באשתו אין מחוייבין לפדותה יותר מכדי דמיה, והיינו טעמא, דכיון דחיישינן לדוחקא דציבורא, כל שכן דאיכא למיחש לדוחקא דבעל שלא לחייבו כתקנת חכמים לפדותה ביותר מבכדי דמיה. אבל לבתו ושאר קרוביו, דליכא דוחקא דציבורא, רשאי לפדות ביותר מכדי דמיהן. ועוד, דכיון דפשטינן לה מההיא דלוי בד דרגא, דרשאי לפדות בתו, לא שבקינן פשטא דתלמודא משום ספיקא דאביי, דאמר "מאן לימא לן". כן היא דעת הר"ן בדבריו למעייין בס. ולפיכך נראה לפע"ד, דהבא לפדות בתו או קרוביו או אשתו ביותר מכדי דמיהן כלוי בר דרגא, לית ליה למיחש דעביד שלא ברצון חכמים, ואין למחות בידו, דיש לו לסמוך על דברי הר"ן ז"ל. אלא דאין לנו לחייבו לבעל בתקנת חכמים לפדות אשתו ביותר מכדי דמיה, וכדפסק הרי"ף והרמב"ם.

והבית יוסף הבין מדברי הר"ן שדעתו כרי"ף ורמב"ם, דאין חילוק בין אשתו ושאר שבויים, ולעולם אין מניחים אותם לפדותם ביותר מכדי דמיהן. ואיני יודע היאך היה מפרש מה שכתב הר"ן "ועוד דכיון דתלמודא פשט ליה מההיא דלוי בר דרגא לא שבקינן פשטא דתלמודא משום ספיקא דאביי" עכ"ל, שזה מפורש דסבירא ליה להר"ן דמניחין לפדות בתו וקרוביו ביתר על דמיהן. גם בשלחן ערוך כאן (ס"ד) ובאבן העזר סימן ע"ח (ס"ב) פסק דבין באשתו בין בבתו ושאר קרוביו אין מניחין לפדותה ביותר מכדי דמיהן, אלא דלעצמו וכן לתלמיד חכם יכול לפדות ביותר מכדי דמיהן. ולפעד"נ עיקר דרשאי לפדות ביותר מכדי דמיהן בין לבתו וקרוביו וכל אדם, ואין מוחין, כיון דליכא דוחקא דציבורא, וכל שכן דאין מוחין כשבא לפדות את אשתו, אלא דאין מחייבין לפדות את אשתו ביותר מכדי דמיה. וכן עמא דבר.

20) נחמד למראה על התלמוד ירושלמי – מס' הוריות (פרק ג')

גם איך תירוץ שכתבו התוספות ז"ל, שטעם ריבוי ממון משום דכי איכא סכנת נפשות פודין שבויים יותר מכדי דמיהן, משמע דדוקא היכא דבריא דאיכא סכנת נפשות ולא בספק סכנה. ואי הכי, מאי שנא לענין

חילול שבת דלצורך פקוח נפש, דקיימא לן דלאו דוקא בבריא סכנה הוא דמחללין להציל נפש אחת מישראל, אלא אפילו בספק נפשות מחללין את השבת ע"י גדולי ישראל וחכמיה... דהנשאל על זה הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים.... אם כן הוא הדין נמי בענין פדיון שבויים בספק סכנה, דיהיו חייבים לתת יותר מכדי דמיהן, דהרי כתב הרב מוהריק"ו ז"ל בשורש ז, דכל רגע שמאחר לפדות השבויים היכא דאפשר להקדים הוי כאילו שופך דמים, ופסקה מרן ז"ל בשולחן ערוך יורה דעה סי' רב"ן סעיף ג, והיינו טעמא, דבכל שעה מעותד הוא למות שמא יהרגנו רבו אם לא יעשה רצונו. יעויין שם. הרי דכל שהייה אסורה דהוי כאילו שופך דמים. ואם כן, כשם דבחילול שבת משום דאמרינן השואל הרי זה שופך דמים, קיימא לן דאפילו בספק סכנה מחללין את השבת, הוא הדין נמי בענין פדיון שבויים, דכל רגע שמאחר, הוי כאילו שופך דמים, דודאי אמרינן דאפילו בספק סכנה חייבים לפדותו יותר מכדי דמיהן, דבהא לא תקון.

21) שו"ת הרדב"ז – חלק א' (סי' מ')

שאלת ממני, אודיעך דעתי, על הא דתנן: אין פודין את השבויים יותר על כדי דמיהן - אי הוי דמיהן כעבד הנמכר בשוק, או הוי דמיהן כמו שנמכרים השבויים עכו"ם.

תשובה. כבר נהגו כל ישראל לפדות את השבויים יותר מכדי דמיהן הנמכרים בשוק, שהרי זקן או קטן אין שוה בשוק יותר מעשרה דינרין, ופודין אותו במאה או יותר. וטעמא דמנהגא הוא משום דקיימא לן דטעמא הוא דילמא ליגרו וליתו וימסרו עצמן לשבות מהם; הרי אנו רואים בזמן הזה, שהשבאים אין יוצאים לכתחלה בשביל ישראל, אלא לכל מי שימצאו. הילכך אפילו שפודין אותם יותר ממה ששוה בשוק, כיון שאין פודין אותם יותר ממה שנפדין שאר עכו"ם, מותר. והנח להם לישראל שהם גומלי חסד בני גומלי חסד. והכי איכא למידק ממתניתין, דלא קתני "אין פודין את השבויים יותר מכדי שיוויין", אלא "יותר מכדי דמיהן", משמע דמיהן של שבויים הרגיל בכל השבויים. אבל לפדות אותם יותר מכדי שאר השבויים של שאר לשונות עכו"ם - אין ראוי, דהא איכא למיחש דילמא כיון שפודין אותם יותר משאר השבויים, יצאו לכתחלה לבקש יהודים וימסרו עצמם עליהם, ואיכא נמי דוחקא דצבורא. וכל שכן שכבר נתפרסם שישראל פודין את השבויים אף על פי שאין להם משלהם כלום, שודאי יעלו הרבה במחיריהם.

ואם תאמר, הרי אנו רואים שפודין אותן יותר מכדי דמי שאר השבויים, ומעשים בכל יום כן, וכל המרבה להתעסק במצוה זו הרי זה משובח. ויש לומר, דסמכו להם על אחד משלושה או ארבעה טעמים: חדא, שיש עכו"ם שבוי שפודין אותו בערך זה שאנו פודין הישראל. ואע"פ שזה משלו וזה משל אחרים, או שזה עכו"ם חזק ואמיץ לעבודה וזה הישראל חלוש וכחוש לזה, מכל מקום לא יהיה מגמתו של השבאי לבקש ישראל אלא לבקש בעלי פדיון גדול. אי נמי, שמא יש בתוכם חכם, שפודין אותו בכל ממון; או אפילו שאין עתה תלמיד חכם, אם יש בהם מי שמוכן לזה, פודין אותו בכל ממון. או שמא יש בהם קטנים יעבירום על הדת. נמצא שאין אנו פודין אלא הדת. ובדרך כלל כופין אותם לחלל שבתות ומועדות ומיסרין אותם ביסורים קשים ממות.

ואע"פ שיש לבעל הדין לומר, על כל התנאים הללו אומר התנא "אין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהן", מכל מקום יש לדחות, דדילמא לאו איירי התנא בשבויים דאית בהו כל הני דאמרן. וכיון שהדבר ספק, הנח להם לישראל, ויחזיקו במדה, כיון שהם שמחים וששים בה - יש להם בזה שכר גדול. ותו, שאין אנו כופין אותם, אלא הם בעצמם מתנדבין - אין כאן בית מיחוש, ומצוה רבה איכא. ויפה נהגו להחזיק במדת אברהם אבינו עליו השלום, דכתיב: "נדיבי עמים נאספו, עם אלקי אברהם".

22) שלחן ערוך – יו"ד (רנב:א,ג)

א (א) פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן. א (ב) ואין מצוה גדולה כפדיון שבויים. הילכך לכל דבר מצוה שגבו מעות בשבילו, יכולים לשנותן לפדיון שבויים. ואפילו אם גבו לצורך בנין ב"ה, ואפילו אם קנו העצים והאבנים והקצום לצורך הבנין, שאסור למכרם בשביל מצוה אחרת, מותר למכרם לצורך פדיון שבויים. (ג) אבל אם בנאוהו כבר, לא ימכרו אותו. ב (ומ"מ הנודר סלע לצדקה, אין פדיון שבויים בכלל ואין לפדות בסלע זו רק מדעת בני העיר (מהרי"ק שורש ז') כדלקמן סימן רנ"ו סעיף ד').

ג כל רגע שמאחר לפדות השבויים, היכא דאפשר להקדים, הוי כאילו שופך דמים.

23) ספר עשה לך רב להרב חיים דוד הלוי זצ"ל (חלק ח')

קבוצות טרור אלה עושות ככול אשר לאל ידן לפגוע קשות בעם היהודי בכול מידת אפשרויותיהם. ואין ספק שלו יכלו למסור נפשם לתפוס שבויים יהודים היו עושים זאת מידי יום ביומו כדי לשחרר את שבוייהם ואסיריהם שבידי ישראל, ואולי אף כדי להשיג הישגים מדיניים נוספים. ודבר זה לא עולה בידם. כמה נסיונות עשו לאחרונה לתפוס חיילים ואזרחים יהודיים ולא הצליחו, דווקא משום מצב המלחמה המתמיד שאנו נתונים בו, ודריכותו של צה"ל לשמור על דרכי היבשה והים ולהגן בכך על אזרחי ישראל. שבמלחמה שאנו נתונים בה העניין של לא לשחרר את השבויים מפני שזה יעודד את אנשי הטרור לנסות שוב ולחטוף ישראלים נוספים אינו שייך מכיוון שהמציאות מוכיחה יום יום שאין הם יכולים לתפוס שבויים מישראל.

(24) הרב ישראלי – תורה שבעל פה (כרך יז', עמ' טט-עו)

כיון שאלה [חיילנו] יצאו למלחמה בשליחות המדינה ומטעמה, להגנת העם היושב בציון, הרי קיימת ועומדת התחייבות בלתי כתובה, אבל מובנת מאליה, שכל טצדקי שיש בידי המדינה עליה לעשות (בגבולות סבירים שאינן פוגעים בבטחונה הכללי) כדי לפדותם במקרה שיפלו בשבי. וכשם שקיימת התחייבות במקרה של היפגעם חס ושלום במלחמה, הן לא נופל מזה החיוב לנקוט כל פעולה שהיא לשם הוצאתם מן השבי, "דכולהו איתנהו בה" וכיון שמה שהמדינה יכולה לעשות בזה הוא מכוח החיוב שקבלה על עצמה תמורת השירות שלהם, הרי אין זה אלא כאילו הם פודים את עצמם, שבזה כמבואר לעיל לא קיימת שום הגבלה, ולא שייך בזה התקנה ש"אין פודין את השבויים יותר על דמיהם. ונראה שכשם שהרשות נתונה ליחיד לסכן עצמו בכגון דא, כן יכולה ורשאית היתה הממשלה לעשות כן, ולהסכים למשא ומתן לשם שחרור המחבלים; ואף על פי שכאמור, יש מקום לספק רציני שהדבר יביא בעקבותיו גלי אלימות, באופן שהצלת הללו הנתונים בפחד המות כרוכה בספק נפשות של אחרים. כי הממשלה, בהיותה נבחרת מהציבור הסמכות בידה לעשות כל מה שהיחיד רשאי לעשות. כי לה ניתנה ההכרעה בכל מקרה שהדבר טעון הכרעה בתור באת-כוח של הציבור כולו. על כן הסכמת הממשלה בנידון, לא חרגה מדיני התורה וההלכה

(25) יצחק רבין ז"ל – שר הבטחון בזמן עסקת ג'יבריל

נגד עיני הממשלה שהחליטה, עמדה נקודה חשובה נוספת, והיא המורל של חיילי צה"ל. כאשר חייל יודע שאם יפול בשבי, מדינת ישראל כולה ניצבת מאחוריו לשחררו, ימסור נפשו בשעת קרב ללא פחד ומורא, אך אם יופעל הדין שאין פודין שבויים יתר על כדי דמיהן, גם במקרה זה, כאשר חיילים נשלחים בשליחות האומה למלחמה, אז מן הסתם יאמר כול חייל בלבו מוטב לסגת ולא ליפול בשבי

(26) משנה – מס' עירובין (ד: ג)

מי שיצא ברשות ואמר לו, כָּבֵר נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, יֵשׁ לוֹ אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. אִם הָיָה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, כָּאֵלוֹ לֹא יֵצֵא, שָׁפֵל הַיּוֹצֵאִים לְהַצִּיל, חוֹזְרִין לְמִקוֹמָן

(27) משנה – מס' ראש השנה (ב: ה)

חָצֵר גְּדוּלָה הִיְתָה בִירוּשָׁלַיִם, וּבֵית יַעֲזֹק הִיְתָה נִקְרָאת, וְלִשְׁם כָּל הַעֲדִים מִתְפַּנְסִים, וּבֵית דִּין בּוֹדֵקִין אוֹתָם שָׁם. וּסְעוּדוֹת גְּדוּלוֹת עוֹשִׂין לָהֶם בְּשָׁבִיל שְׂיֵהוּ רְגִילִין לְבָא. בְּרֵאשׁוֹנָה לֹא הָיוּ זִזִין מִשָּׁם כָּל הַיּוֹם, הַתְּקִין רֶבֶן גְּמָלִיאֵל (הַזֶּקֶן) שְׂיֵהוּ מִתְלַכִּין אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ. וְלֹא אֵלוֹ בְּלִבָּד, אֲלֵא אִף הַחֲכָמָה הַבָּאָה לִילָד, וְהַבָּא לְהַצִּיל מִן הַדְּלָקָה וּמִן הַגַּיִס וּמִן הַנֶּהָר וּמִן הַמַּפְלֵת, הָרִי אֵלוֹ כְּאֲנָשֵׁי הָעִיר, וַיֵּשׁ לָהֶם אֲלֵפִים אֲמָה לְכָל רוּחַ:

(28) תלמוד ירושלמי – מס' עירובין (כה).

א"ר פנחס מתניתא אמרה כן שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן חוזרין אפילו בזינגן:

(29) פירוש המשניות להרמב"ם – מס' עירובין (ד: ג)

...ומה שאמרו שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן אינו ראייה שידמה לדין שקדם זכרו, אבל הוא דין אחר שיש בו קולא על מי שיצא ברשות התורה, והביא ראייה עוד להקל על מי שיצא ברשות, וכמו כן מי שיצא

להציל נפשות מישראל, וזהו ענין אמרם להציל. ונתנו להם רשות, כלומר למצילין שיחזרו בכלי זיין עד שיגיעו למקומן וכן אמרו חזורין בכלי זיין למקומן

(30) רמב"ם – משנה תורה – הל' שבת (ב:כב)

גוים שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת ואין עושין עמהן מלחמה ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ובכל מקום אם באו על עסקי נפשות או שערכו מלחמה או שצרו סתם יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא לצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא:

(31) שו"ת אגרות משה – או"ת ח"ד (סי' פ')

לענין החזרה לביתו ממקום החולה כשהוא במקום רחוק ואי אפשר לילך רגלי, ולהשאר שם כל השבת או אפי' זמן גדול יש לחוש שבני ביתו לא יניחוהו בפעם אחר, וגם שהוא עצמו יתרושל, אם יש להתיר לבוא בחזרה בנסיעה ברכב מצד חשש ההתרשלות. ואם הוא הצלה כזו שידוע היה שהוא רק לזמן קצר כגון רופא שבא לראות את החולה ולעשות סמי רפואה שידוע שכל צורך ביאתו להפקו"נ הוא זמן קצר - וכדומה ברוב אופני הצלות שידוע/שידוע/ שהוא רק זמן קצר אם נאסור לחזור למקומו יש לחוש להתרשלות שבזה התירו סופן משום תחלתן... יש להתיר לחזור עם הרכב כשאין יכול להשיג נכרי שיוליכנו ברכב, אף רק בשביל זה שיש לחוש לסופן משום תחלתן.

(32) הרב עובדיה יוסף, "מבצע אנטבה בהלכה"

אילו הסכנה העתידה והעלולה להתרחש בשחרור ארבעים המחבלים הכלואים אינה נומדת כיום על הפרק באופן מידי, אלא לטווח רחוק ולאחר זמן, וילפינן להאי מילתא גמ"ש הנודע ביהודה תנינא (חיו"ד סי' רי), שאע"פ שמותר לנתח מת לצורך לימוד רפואי 'החיש רפאות תעלה לחולה מסוכן הנמצא לפנינו ונגוע באותה מחלה של הנפטר, כי שמא ילמדו ע"י הניתוח לרפואת החולה, והו"ל ספק פיקו"נ ודוחה איסור ניוול המת. ובל כשאין חולה לפנינו שהוא מסוכן מאותה מחלה, אלא שע"י הניתוח ילמדו ויבינו זיב המחלה כדי להמציא רפואה לכשיבוא חולה כזה לאחר מכן, לא דחינן איסור ניוול זמת משום כך, שאל"כ ונאמר שגם בכה"ג נחשב ספק פיקו"נ, א"כ יהיה מותר לעשות וטלא. א"נ משום דמופלג בחכמה היה. עכ"ל. וז"ל פסקי התוס' גיטין אות רטז: "כשיש זכנת נפשות, פודים שבויים יותר מכדי דמיהן, או במופלג בחכמה". ומוכח דס"ל ששני זתירוצים אמת, וכל אחד מהם כדאי להתיר. וכן פסק הגאון מהריק"ש בהגהות ערך לחם ו"ד סימן רנב ס"ד, על מ"ש מרן הש"ע שם, אבל אדם יכול לפדות עצמו בכל מה שירצה, וכן לתמיד חכם, ואפי' אינו ת"ח עתה אלא שהוא תלמיד חריף ואפשר שיהיה זדם גודל פודים אותו בדמים הרבה, וכ' ע"ז מהריק"ש: "וכן אם יש סכנה פודין אותן ותר על כדי דמיהן". ע"ש. ולפ"ז בנ"ד שיש סכנה ודאית למאה יהודים החטופים, אין לנו לחוש לדילמא ליגרבו וליתי טפי, שבמקום סכנה אין לחוש לזה כלל, ופודים אותם: כל מה שאפשר.

זכדי דמיהן. וכן פסק המהריק"ש כדברי התוס', וכן פסק הגאון רבי יהושע צונצין בשו"ת חלה ליהושע (סי' ה), שאם יש בין השבויים ילדים קטנים, ואין השובים רוצים להפריד זניהם לבין הגדולים שבהם, כופים את הצבור לפדותם אפי' ביותר מכדי דמיהן, מפני שיש חשש פן יטמעו בגוים, ואפי' היכא דשייכי הני תרי טעמי דדוחקא דצבורא ולגרו זהו טפי, וכדאמרינן בגיטין (מז, א) המוכר את עצמו ואת בנו, פודין את הבנים לאחר זיתת אביהם משום קלקולא, וכ"ש היכא דאיכא קטלא וכו', ואע"ג דמתני' תנן סתמא המוכר את עצמו אין פודין אותו, מ"מ אמרינן דהיכא דאיכא טעמא דטמיעה או קטלא פודין, ה"ג מאי דתנן אין פודין את השבויים יותר על כדי דמיהן היכא דאיכא טמיעה או קטלא פודין, דכיון דגבי הדדי קתני להו לית לן לפלוגי בנייהו. וטעמא דמסתבר הוא יכל היכא דאיכא טמיעה או קטלא לא חיישינן לדילמא אתו לאגרווי בהו, שאין ספק מוציא מידי ודאי, וכ"ש דלא חיישינן לטעמא דדוחקא דצבורא במקום אבוד נפשות. ואין זפק שעל זה סמכו כל הראשונים להיות פודין את השבויים יותר על כדי דמיהן. ע"כ. שאול, ומ"מ בנ"ד שרוב הפוסקים ס"ל שבמקום סכנה פודין ביותר מכדי דמיהן, ולא זצאנו בגדולי הפוסקים שיאמרו להיפך, נראה שמצד הדין אית לן למינקט הכי. ע"כ. א"כ אף בנ"ד י"ל שאפי' את"ל דחשיב בכה"ג ביותר מכדי דמיהן, מטעם דלא לגרו לייתו טפי, מ"מ כשיש סכנה ממשית בדבר, כבנ"ד, לא חיישינן להאי טעמא דדילמא גגרו בהו ומייתו טפי, ובלא"ה הם עושים כל מה שביכלתם לחטוף ולהרוג ולרצוח כדי לשבש מהלך החיים הרגילים במדינת ישראל, יה"ר שחרבם תבוא בלבם וקשתותם זשברנה. ואעיקרא אי לנו להוסיף ולהכניס גם נידוננו בטעם הגמ' דלא לגרבו ולייתו זפי שנאמר על תקנה מסויימת, (כי בנ"ד לא חשיב כל כך ביותר על כדי דמיהן), ומכיון יהויא רק תקנה, וקודם שתיקנו כן בודאי שהיו פודין ביותר מכדי דמיהן, אמרינן דבכה"ג שהוא ספק אם תיקנו בכלל, אוקמא אדינא. וכעין מ"ש הרשב"א בתשובה הובא בבית